

Nr 39

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående den statliga näringspolitiken i Norrbotten.

I de likalydande till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 61 av herr *Lager* och II: 72 av herrar *Holmberg* och *Hagberg* föreslås, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa 1) att åtgärder för en planmässig utbyggnad och effektivisering av den statliga företagsverksamheten i Norrbotten vidtages i huvudsaklig överensstämmelse med synpunkterna i motionerna och i länsstyrelsens framställning rörande en norrbottensplan. I första hand bör åtgärderna avse att sammanföra statens gruvdrift och metallurgiska verksamhet i ett företag med de uppgifter som anförts i motionerna, samt att vidtaga motsvarande samordning och utvidgning av ASSI:s och domänverkets verksamhet; 2) att sådana åtgärder vidtages, att LKAB utträder ur Arbetsgivareföreningen samt att NJA upphör att ikläda sig några förpliktelser genom kartellavtal med privata företag; 3) att skyndsamma åtgärder vidtages för att engagera en betydande arbetsstyrka så att Graddisvägen snarast kan förverkligas.

I motionerna anföres bl. a. att statliga och kommunala företag är helt avgörande för Norrbottens läns folkförsörjning, men att industrien är helt inriktad på råvaruutvinning och halvfabrikat och att länets naturtillgångar är otillräckligt utnyttjade. Stor arbetslöshet råder i länet och sysselsättning måste beredas den växande befolkningen. Norrbotten är moget för en statlig planhushållning. En del åtgöranden framstår som särskilt angelägna, såsom utbyggnad av karlsborgsindustrierna, gruvbrytning i Kaunisvaara, Graddisvägen, tillskapande av större industrier i inlandet, vissa skogsvårdande uppgifter och ökad energiutvinning. Det erfordras bättre samordning mellan skogsförvaltning och träindustri och ökat anslag till skogsbilvägar. En husfabrik bör anläggas och resurser skapas för inredningssnickeri, produktion av tidningspapper och andra cellulosa produkter. Nya vägar och broar bör anläggas och ytterligare en förbindelse med det finska järnvägsnätet ordnas. Även mot statsdriften i dess nuvarande form kan göras anmärkningar för ineffektivitet, bristande sociala hänsyn och dålig planering. I avfolkningsområdena bör nya industrisamhällen anläggas. Med användande av grafit vid järnframställning kan förutsättningar för ett nytt järnverk möjligen skapas. För gruvdrift och förädling av mineral bör den statliga verksamheten samordnas i ett företag. Även andra mineral, såsom fältspat,

kan utnyttjas. Viktigast är emellertid att få till stånd en stor statlig verkstadsindustri, t. ex. för tillverkning av bilar, traktorer o. s. v.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 72.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från kommerskollegium, domänstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, pris- och kartellnämnden, länsstyrelsen i Norrbottens län, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Landsorganisationen (LO).

Kommerskollegium, som till sitt utlåtande fogat ett från *Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare* införskaffat yttrande, redogör för sina principiella ståndpunktstaganden till frågor rörande näringslivet i Norrbotten och anför härom:

Kollegium har vid åtskilliga tillfällen haft att behandla frågor rörande näringslivet i Norrbotten. Kollegium har därvid uttalat bl. a. att behovet av stöd till näringslivet inom området syntes vara väl vitsordat. Kollegium har också givit uttryck åt den uppfattningen att en särskild insats från statens sida här vore motiverad bl. a. av att de viktigaste naturtillgångarna, skogen och malmen, till stor del vore eller komme att vara i statens ägo. Statens åtgärder borde emellertid inriktas på en lösning av försörjningsproblemen på lång sikt och stöd lämnas sådana företag som verkligen kunde väntas bli ekonomiskt bärkraftiga medan långvarig subventionering av icke lönsamma företag borde undvikas. Kollegium vill samtidigt understryka att ämbetsverket härjämte hävdade att strävandena att förbättra den ekonomiska utvecklingen och utkomstmöjligheterna i Norrbotten bäst befördras om statens resurser användes på sådant sätt att den enskilda företagsamheten stimuleras och icke hindras att jämsides med staten göra insatser av olika slag.

Kollegium framhåller vidare, att de problem som gäller försörjningsmöjligheterna i stort i Norrbotten väsentligen är lokaliseringsspörsmål. Kollegium erinrar om den debatt som pågår i dessa frågor och det rikhaltiga material som nu föreligger, inte minst beträffande näringslivets förhållanden i Norrbotten. Till detta har på senaste tiden kommit lokaliseringsutredningens betänkande »Aktiv lokaliseringspolitik».

Statsmakterna har på senare tid vidtagit olika åtgärder, grundade på det föreliggande materialet, och förslag om ytterligare åtgärder kommer inom kort. För den fortsatta prövningen av hithörande frågor torde även det nyssnämnda förslaget av lokaliseringsutredningen få beaktas.

Kollegium uttalar vidare, att det med hänsyn till LKAB:s ställning som självständigt företag och till den rådande organisationen av vår arbetsmarknad synes naturligt att LKAB är medlem i Arbetsgivareföreningen. Beträffande förslaget att sammanföra gruvdrift och metallurgisk verksamhet till ett företag framhåller kollegium att LKAB:s och NJA:s verksamhet har olikartad inriktning. LKAB bryter malm för export i mycket stor skala och endast en mycket liten del av malmen levereras till NJA.

Kollegium avstyrker motionerna.

Handelskammaren avstyrker motionerna.

Domänstyrelsen anför bl. a. att skogsbruket i stora delar av Norrbotten arbetar med relativt små eller inga vinstmarginaler. Sedan nyligen färdigställda nya fabriksenheter hunnit intrimmas torde skogsindustriens kapacitet vara tämligen väl avvägd i förhållande till den möjliga avverkningen. Under förutsättning att skogsindustriens kapacitet kan till fullo utnyttjas bör den möjliga avverkningen på enskilda skogar icke oväsentligt kunna ökas, om skogsvårdsarbetena samtidigt intensifieras. För de statliga skogarnas del torde däremot någon ökning av avverkningsbeloppen icke kunna påräknas under de närmaste tio åren. Även om avsättning kan beredas, kan uttagen från skogarna i de sämre lägena icke med nuvarande priser uppvisa någon lönsamhet, om icke omkostnaderna nedskäres radikalt genom fortsatt mekanisering och utbyggande av skogsbilvägnätet. Utvecklingen torde medföra, att färre människor kan få sin försörjning i storskogsbruket. Från domänverkets synpunkt föreligger icke något större behov av nya virkeskrävande industrier i Norrbotten.

Domänstyrelsen avstyrker motionerna.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller att i Norrbotten under 1950-talet antalet förvärvsarbetande i jordbruk och skogsbruk minskades med 12 000 personer, medan antalet i övriga näringsgrenar ökade med 21 000. Den relativa ökningen är större än i något annat län. Nativiteten är emellertid större i Norrbottens län än i landet i övrigt, varför sysselsättningsökningen icke räckt till utan ett stort antal personer måst söka arbete utom länet, under 1950-talet omkring 7 000 personer.

Arbetslösheten är i Norrbottens län relativt sett mer än tre gånger så hög som genomsnittligt i landet, varjämte ett stort antal personer är sysselsatta i beredskapsarbete och på omskolningskurser. Arbetsmarknaden är följaktligen utsatt för betydande balansrubbningar. För att komma till rätta med dessa krävs aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser, bl. a. lokaliseringspolitiska åtgärder. I fråga om speciellt Graddisvägen anför styrelsen, att den förklarar sig beredd att utföra den som beredskapsarbete, men att vägen ännu ej är planerad så att arbetet kan påbörjas.

Pris- och kartellnämnden framhåller, att ökade statliga engagemang kräver betydande kapitalinvesteringar. Beträffande möjligheten att bygga upp konkurrenskraftiga företag inom träförädling samt järn- och metallhantering anför nämnden att marknadssituationen för skogsindustriprodukter under flera år kännetecknats av en hård konkurrens och ett pressat prisläge. Exportpriserna har under senaste tioårsperioden legat praktiskt taget oförändrade och under senare år till och med visat en sjunkande tendens. Icke heller inom gruv- och järnhanteringen har utvecklingen varit särdeles

gymsam. Senaste tiden har priserna sjunkit, och man kan förutse en skärpt konkurrenssituation.

I fråga om priserna på vissa järnvaror anför nämnden att den verkställt en undersökning av dessa och därvid funnit, att prisrörelserna på kontinenten under den undersökta perioden väl återspeglats i den inhemska prissättningen. Utredningen har prövats av ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, och konkurrensbegränsningarna har icke ansetts vara av beskaffenhet att böra föranleda någon åtgärd.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför att den arbetat för ett etappvis förverkligande av den s. k. norrbottensplanen för att så småningom nå ett rationellt utnyttjande av länets rika resurser i fråga om naturtillgångar och arbetskraft. Första ledet var en utbyggnad av vägar av olika slag. Vägplanen har hittills kunnat realiseras i betydande omfattning. Planen för en virkesbalans har varit vägledande för skogsindustriens utbyggnad i Piteå. Förslag om en allmän malminventering i länet har framlagts. Medel har reserverats för inventering av grafitfyndigheter och för tekniskt-vetenskapliga undersökningar för deras industriella utnyttjande. Vidare pågår en utredning om jordbrukets framtida utformning. Även andra utredningar pågår såsom angående näringslivet i länets södra inland. Länsstyrelsen anför vidare:

Det genomgående för länsstyrelsens undersökningar är att tillgängliga resurser kartläggs och inventeras samt att åtgärder föreslås för att möjliggöra eller underlätta resursernas utnyttjande. Som en röd tråd genom alla åtgärdsförslagen löper dock ett krav på att det som föreslås skall vara samhällsekonomiskt försvarbart.

Länsstyrelsen finner det synnerligen angeläget bl. a. att karlsborgsverken utbygges och att Graddisvägen kommer till stånd. Slutligen hänvisar länsstyrelsen till kommittén för näringslivets lokalisering, vars betänkande kan väntas innevarande år.

SAF avstyrker motionerna under hänvisning till att de i motionerna föreslagna åtgärderna redan är föremål för statsmakternas uppmärksamhet.

LO anför, att inom områden med sysselsättningssvårigheter, vilka bedöms på längre sikt vara lämpliga för lokalisering av industriföretag, skulle samhället kunna ge impulser till en ekonomisk utvecklingsprocess genom att där starta allmänägda företag. I fråga om de olika projekt, som nämns i motionerna, finner *LO* inga hinder för att statsföretag engageras i dem, men det bör uppmärksammas, att det ej får leda till en långsiktig subventionering av en oräntabel ekonomisk verksamhet.

Utskottet

Utskottet har i många tidigare sammanhang haft att pröva olika spörsmål angående näringslivet i Norrbotten. Utskottet har därvid framhållit de

särskilda svårigheter som föreligger när det gäller att i Norrbotten skapa en livskraftig industri och ett tillräckligt differentierat näringsliv och understrukit vikten av att de härmed sammanhängande frågorna noggrant uppmärksammas. Enligt utskottets mening har också under de senaste åren en avsevärd aktivitet utvecklats bl. a. för att åstadkomma den kartläggning av behov och möjligheter och den planering som är en ofrånkomlig förutsättning för hållfasta, effektiva lösningar av problemen på längre sikt. I fråga om sådant grundläggande material må erinras om exempelvis tornedalsutredningen, den framväxande norrbottensplanen, inlandsutredningen och malmutredningen för Norrbotten. Utskottet vill vidare erinra om att statsmakterna under senare år på grundval av detta material beslutat om åtgärder av olika slag till stöd för näringslivet i Norrbotten och dess utveckling. Ytterligare förslag i sådant syfte kommer att behandlas vid innevarande riksdag. Av stor betydelse i detta sammanhang torde också det förslag som framlagts i lokaliseringsutredningens nyligen avgivna betänkande »Aktiv lokaliseringspolitik» kunna komma att bli. Förslaget är nu föremål för remissbehandling och har uppgivits komma att föranleda en proposition till nästa års riksdag.

Utskottet finner icke anledning att här gå närmare in på den mångfald olika projekt som beröres i motionerna men vill allmänt framhålla att utskottet icke delar den av motionärerna framförda uppfattningen att statsmakterna förhåller sig passiva till det behov av stödjande åtgärder som här föreligger. Vad som hänt under de senaste åren ger snarare stöd för uppfattningen att prövningen av dessa frågor sker i en anda av förståelse för att de stora svårigheterna för näringslivet i Norrbotten kräver särskilda åtgärder. Utskottet vill i övrigt beträffande de olika projekt som behandlas i motionerna framhålla att i flertalet fall arbete för deras förverkligande redan pågår eller att de eljest uppmärksammas. Utskottet finner icke påkallat att med anledning av motionerna någon hänvändelse från riksdagens sida till Kungl. Maj:t göres i dessa frågor.

Motionärerna har även tagit upp vissa organisatoriska och andra frågor beträffande statsägda företag i Norrbotten. Sålunda föreslås åtgärder, syftande till att LKAB skall utträda ur Arbetsgivareföreningen och NJA upphöra att delta i kartellavtal. Utskottet vill erinra om att dessa båda frågor nyligen efter väckta motioner behandlats vid Gruvindustriarbetareförbundets kongress. Kongressen anförde i sitt svar på motionerna bl. a. att statens företag borde få arbeta under villkor, likartade med dem som gäller för enskilda och kooperativa företag inom näringslivet. Utskottet har samma uppfattning i dessa frågor. Härtill kan fogas att en utredning med anledning av de kartellavtal, i vilka NJA deltagit, prövats av ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor beträffande eventuella skadliga verkningar av avtalen men att denna prövning icke föranlett någon ombudsmannens åtgärd.

Motionärerna föreslår vidare att statens gruvdrift och metallurgiska verk-

samhet sammanföres i ett företag och att motsvarande samordning sker i fråga om ASSI:s och domänverkets verksamhet. Utskottet vill härom anföra att frågan om organisationen av ASSI och domänverket är under utredning och att ett förslag i frågan lär föreligga inom kort. Vad beträffar sammanslagning av LKAB och NJA till ett företag, vilket här närmast torde åsyftas, må framhållas att företagen har en olikartad inriktning; LKAB bryter malm för export i mycket stor skala och endast en mycket obetydlig del av malmen levereras till NJA.

Utskottet får under hänvisning till det ovan anförda hemställa,
att de likalydande motionerna I: 61 och II: 72 icke må för-
anleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 november 1963

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Widén*, Schött*, Jonasson, Hedström, Eric Gustaf Peterson, Hellebladh, Dahl* och Tage Johansson;

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Skoglösa, Jacobsson i Sala, Dickson, fru Jäderberg*, herrar Carlsson i Huskvarna, Keijer*, Edlund, fröken Anderson i Lerum, herr Svanberg och fru Ekroth.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.